

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 46. 761–762. 2002.

Az első gyógyszerész emlék a kolozsvári egyetem történetéből

Dr. Minker Emil

Báthory István (1535–1586) – az idő szerint Lengyelország és Litvánia királya (1575–1586) – 1579-ben elérkezettnek látta az időt korábbi álmai egyikének megvalósítására, és hozzákezdett a kolozsvári egyetem megalapításához. Ebben a munkában legfőbb segítőtje *P(ater) Antonio Possevino*, a szentszék *Báthory István* mellé rendelt jezsuita diplomatája volt. *Possevino* készítette elő a jezsuiták erdélyi megtelepedését, megfogalmazta a feladatokat, rendtársai magatartását, továbbá ő hozta létre a kolozsvári jezsuita missziót is. Később, 1583-ban beutazta Erdélyt, s rendkívül részletes leírást adott Erdélyről, földrajzi és társadalmi értelemben is, mely könyvtárainkban ma is fellelhető [1]. *Báthory István* intenciójára nemcsak az erdélyi feladat megvalósításának menetét dolgozta ki, hanem a vállalkozás biztosításának anyagi hátterét is. *Báthory István* bátyjával, az akkori erdélyi fejedelem *Báthory Kristóf-fal* (1530–1581) egyetértésben a rendnek ajándékozta a Kolozsvár közelében fekvő Kolozsmonostor mezővárost, annak elhagyott rendházát és templomát, valamint Bács és Jegenye községeket, azok minden jövedelmével együtt.

A feladat végrehajtására kijelölt 12 főből álló jezsuita csoport – az udvar megbízható emberének kalauzolásával – júniusban indult Krakkón keresztül Erdélybe a spanyol származású *P. Francisco Sumiero* lengyel tartományfőnök és *Jacob Wujek*, a volnai jezsuita kollégium korábbi rektorának vezetésével. A csoport 1579. október 1-én baj nélkül megérkezett Kolozsmonostorra.

Röviddel a kolozsmonostori megtelepedés után meg is nyitották közép fokú iskolájukat, s a tanulók száma hamarosan elérte a 30 főt annak ellenére, hogy többségük gyalog járt ki Kolozsvárról az iskolába.

Possevino diplomáciai úton elérte, hogy a rend 1580-ban engedélyt kapjon Kolozsvár városában nemcsak a régi, elhagyott ferences és apáca kolostor elfoglalására, de építkezéshez is kezdhettek a Farkas utcai kolostor melletti telken, amit a felekezeti ellenfelek nagyon nehezményeztek. Időközben, 1580-ban a rendfőnök *P. Sumiero*, a 12 fős csoport vezetője, visszatért Lengyelországba, jelentve a királynak, hogy a misszió Kolozsvárról megtelepült, *P. Wujek* vezetésével építkezéshez fogtak, tehát a feladatot lényegében végrehajtották. Ennek hírére *Báthory István* 1581. május hó 12-én Vilnában kiadta a kolozsvári egyetem alapítólevelét, melyben az európai egyetemekkel azonos értékű vég-

zettséget (baccalaureatus, magiszter, doktor) biztosított az ott tanulók számára. Az alapítást *XIII. Gergely pápa* 1581. február 9-én nemcsak megerősítette, hanem egyetemi ragját is elismerte. Az egyetemi rangra emelt kolozsvári iskola feltűnően nagy számban fogadta a diákokat, számuk 1581-ben már száz fő fölé növekedett ([2], EME 46. oldal). A diákoknak csak kisebb része volt papnövendék; nagyobb része felsőbb tanulmányait folytató diák: nemes származású, valamint az ország minden tájáról, főleg Székelyföldről tanulni szándékozó szegény sorsú fiatal.

Báthory Kristóf akkori erdélyi fejedelem személyesen nyitotta meg az új rendházat és iskolát (azaz a jezsuita nomenklatura szerint kollégiumot), sőt *Báthory Kristóf* további községeket (Tiborcz, Kajántó, Bogártelek) adományozott a rendnek. Ezen túlmenően *Báthory István* 1583. február 13-án a lengyelországi Napolomic várában kelt alapító levéllel a nem helybéli diákok számára Seminarium pontificum et regium néven internátust is alapított.

A jezsuita rendben szokásos volt nemcsak a provinciák és missziók vezetőinek, de a rend tagjainak is beszámolókat írni a rendbéli feletteseiknek.

Ebből az időből származik a kolozsvári jezsuita kollégium kiemelkedő személyiségének, a devecseri születésű *Szántó István* (1541–1612; humanista néven *Stephanus Arator Pannonius*) 1583. március 15-én kelt beszámoló levele a már fentebb említett *P. Antonio Possevino*hoz [3, 4]. A levél olvasható *Veress András*: Erdélyi jezsuiták levelezése és iratai a *Báthoryak* korából (1571–1613) I. kötet 266. oldalán a 6. pont alatt, melyet szó szerint idézünk.

„6. Ut pro pharmacopaea instituenda et locupletanda dentur ei ex collegii pecuniis singulis annis aliquot floreni, pro quibus res necessarie pro infirmis ex Constantinopoli, Venetiis vel Cracovia possent adferri. Quia in hac civitate nec medici sunt, nec medicinae”.

Magyar fordítása: A létrehozandó és jól ellátandó gyógyszerész részére adjanak minden évben a kollégium ellátmányából néhány (elegendő?) forintot, hogy a betegek számára szükséges dolgokat Konstantinápolyból, Velencéből vagy Krakkóból ide szállíthassák. Mivel ebben a városban sem orvosok sem gyógyszerek nincsenek.

Itt tehát nem egyszerűen arról van szó, hogy gyógyszerésztárat kell létesíteni, mégpedig nem a város, hanem a kollégium költségére, továbbá ki kell emelni a „locu-

pletanda” szó jelentését. Nem csupán arra gondol a levélíró, hogy legyen – úgy általában – valamilyen gyógyszerháza a kollégiumnak, hanem jól, vagy gazdagon ellátandó gyógyszerház felállításának igényéről van szó. Az egyébként minden felesleges kiadást elkerülő rendtagok esetében Szántó felmenti magát a kötelező takarékoság alól, s nem szabad a költségeket kimélni még akkor sem, ha a gyógyszereket messze földről, Konstantinápolyból vagy Velencéből kell beszerezni! Az első egyetemi könyvtárral szemben a kolozsvári Báthory-egyetem esetében nem beszélhetünk egyetemi gyógyszerházzal. Az első kolozsvári egyetemi könyvtárat ugyanis sikerült *Jakó Klárának* rekonstruálni, és 490 ma is létező tételt megtalálni, továbbá ismerjük a könyvtárhasználat szabályzatát is [5]. Eddig a fentiekén kívül további gyógyszerészeti emléket abból a korból – sajnos – nem találtunk. Amikor a Báthory-egyetemet 1603-ban a vallási villongások során lerombolták és a jezsuitákat másodszer is száműzték Erdélyből, a fenyegettség ellenére bujdosva és rejtőzködve visszatértek. Elérték azt, hogy *Bethlen Gábor* korában Kolozsmonostoron és Gyulafehérváron engedélyt kaptak a tanításra. Türelmes elhivatottsággal várták a pillanatot, amikor régi egyetemükre visszatérhettek. Erre 1596-ban került sor, majd azonnal építkezésbe kezdtek.

1731-ben, amikor a templom és a kollégium nagy része elkészült, *Csernovics Ferenc* rektor hivatalosan engedélyt kért és kapott a várostól gyógyszerház felállítására, ahonnan a város szegényei ingyen kaptak gyógyszert. Ezt a gyógyszerházat a nyomda szomszéd-

ságában állították fel a lerombolt régi egyetem helyén. Lehetséges, hogy a *Szántó István* által kért és említett első gyógyszerház is ugyanezen a helyen létezett.

IRODALOM

1. Fontes Rerum Transsylvanicarum (Erdélyi Történelmi Adatok). Collegit et edidit: dr. Andreas Veress. Veress Endre (gyűjtötte és közrebocsátja): Antonio Possevino della Campagna di Gesu: Transsylvania. Bp. 1913. – 2. *Bisztray Gyula, Szabó T. Attila, Tamás Lajos* szerk.: Erdély magyar egyeteme. Az erdélyi egyetemi gondolat és a m. kir. Ferencz József Tudomány-egyetem története. Az Erdélyi Tudományos Intézet kiadása. Kolozsvár, 1941. – 3. Fontes Rerum Transsylvanicarum (Erdélyi Történelmi Adatok). Collegit et edidit: dr. Andreas Veress. Veress Endre (gyűjtötte és közrebocsátja): Erdélyi jezsuiták levelezése és iratai a Báthoryak korából (1571–1613). I. kötet 1571–1583. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. nyomása. Budapest, 1911. – 4. *Fraknoi Vilmos*: Egy magyar jezsuita XVI. században. Szántó István élete. Katolikus Szle 385–433 (1887) – 5. *Jakó Klára*: Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója 1579–1604. Erdélyi Könyves-házak I. Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 16/1. (Szerk.: Keserü Bálint). Scriptum Kft., Szeged, 1991.

E. Minker: *The first pharmacist memory from the history of the University of Kolozsvár*

Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Orvos- és Gyógyszerésztudományi Centrum
Gyógyszerésztudományi Kar Gyógyszerhatástani és Biofarmáciai Intézet,
Szeged, Eötvös u. 6. – 6720

Tisztelt Adományozók!

Ezúton szeretnénk köszönetet mondani, hogy adójuk 1%-ából
a Dr. Mozsonyi Sándor Alapítvány részére

375 049 Ft-ot voltak szívesek adományozni.

Ezt az összeget is – Alapszabályunk értelmében – a kiemelkedő
eredményt elért gyógyszerészhallgatók, Ph. D. ösztöndíjasok, doktoranduszok
és fiatal oktatók jutalmazására kívánjuk fordítani.

Dr. Stampf György